

Q. F. Fq. fuz. D. Tq. Qq. M. esse
TYROGINIUM ACADEMICUM

Quod
DISPUTANDO
De,

LEGIBUS in GE- NERE,

Adnuente Ampliss. FACULT. PHILOS.
in florentissimo Lyceo Aboensi,

Sub Auspicio & Moderamine

VIRI

Adm. Reverendi atq; amplissimi Domini

M. ANDR. WANOCCHII,

Philos. Pract. & Hist. Professoris Ord.

Præceptoris sui & Promotoris
enixe colendi,

Deposit

DANIEL MÆL-BERG

Die II Septembris, A. 1690. in Audit. Max.

horis confusis.

A BOÆ, Impr. apud JOHAN: WALLUM,
Regiæ Acad. ib. Typogr.

HELSINGIN
YLIOPISTON
KIRJASTO

רְחוֹת

CANDIDO LECTORI SALUTEM!

 uanta Legum ad omnem societatem
colendam & tuendam sit necessitas,
olim sapientissimus Plato egregie, & non
sine judicio, expressit, dum dixit: Quemad-
modum homo absq; societate vivere non potest;
ita neq; societas diuturna aut tuta absq; legi-
bus unquam esse poterit. Et quidem vere ac
scite omnia: sicut namque corpora nostra, teste
Cicerone, sine mente; sic civites sine lege suis
nervis, ac sanguine & membris uti non potest.
Remove enim leges & quid erunt Regna? quid
Principatus? quid Respubl.? quid civitates?
quid denique homines ipsi? nisi magna latro-
cinia! audacia & impietatis asyla! scelerum
officinae & conclamatæ nequitia latibula! scil.
ubi licentia immisis habenis, celsiores pudoris
& verecundiae calles supergressa est, impune do-
mina-

£ 300

minatur & furit, ut citius e corpore animam,
e mundo solem susuleris, quam e Rep. au-
mente hominis Legum metum. Quapropter
non immerito cum Plutarcho Legem, Reginam
omnium divinarum & humanarum rerū vo-
care ausim. Cujus cum tantam esse necessitatem
& utilitatem perspexi, isthanc p̄e aliis, maxime
ob summā jucunditatem, libuit mihi materiam
eligere, in qua ingenii mei vires, quae valde de-
biles sunt, nec satis adhuc firmatae ad tantum
sufferendum onus, pertentarem; quod etiam feci,
sed forsan minus felici successu, quia sine dubia
desiderio tuo medicari nequidi. Qvod si fuerit,
benignus & facilis mihi sis Censor atq; Arbitr,
obnixe contendō; nam heic aliquid penuria sub-
fidiorū maxime utilium, aliquid temporis bre-
vitati & festinationi, aliquid curis & negotiis
innumeris, quibus non parum distractus fui,
plurimum vero ingenii tenuitati tribuas velim.
De cetero Tu C. L. salve & vale, mibique
fave!

INDEX

INDEX RERUM quæ heic tractantur.

SECTIO I.

§, 1. Usus & abusus ὀνοματελογίας. §, 2. Nomen legis explicatur. §, 3. ὅμωνυμία Juris. Hobbesi status naturalis refutatur: debitum morale & legale quid.

SECT. II.

CAP. I. §, 1. Definitio Legis. §, 2, & 3, adstruitur genus. CAP. 2. §, 1. Causa efficiens & ejus requisita. §, 2. unde oritur jus alii imperandi Hobbes & Amyraldus refutantur. §, 3. quomodo cessat obligatio Legis. CAP. 3. §, 1. Materia Legis in qua. §, 2. Ex qua. §, 3. Circa quam. §, 4 & 5 explicatur Qv. quibus Legibus subjectus sit Rex vel solutus? §, 6. An Lex in Angelos cadat? §, 7. objectum reale. a §, 8. usque 15 agitatur quæstio: An detur aliquid bonum vel malum antecedenter ad voluntatem divinam? à §, 15 usq; finem explicatur quæstio: An detur actio indiferens? CAP. 4. Forma Legis. C §, §, 1. Finis Legis. §, 2. qv. Num sit de essentia Legis ut sit honesta vel justa?

SECT. III.

CAP. I. §, 1. Affectionum divisio: Necesitas legum. §, 2. Obligatio quid? §, 3. ejus divisio.

§ 4

§, 4. An Leges humanæ conscientiam obligent? §, 5 & 6. brevitas & paucitas. §, 7. in quo consistat promulgatio Legum? Becaⁿus refutatur. §, 8. An Lex habeat vim obligandi ante promulgationem factam? §, 9. an obliget ignorantes, facta sufficienti promulgatione? §, 10. Perspicuitas Legis. CAP. 2. §, 1. Affectiones disjunctæ. §, 2. mutabilitas Legis humanæ. §, 3. mutabilitas Judiciorum Ceremonialis & forensis. §, 4. Legum Moralis, Nat: & Gent: immutabilitas. §, 5. Hahnii sententia refutatur. §, 6. argumenta pro vera sententia. §, 7. An DEUS dispensare possit in Lege vel Naturæ vel Morali? argumenta adversæ partis. §, 8, 9, & 10, argum. contr. allata refutantur.

SECT. IV.

CAP. I. §, 1. Legis divisio ingenere. §, 2. Legis Divinæ divisio. §, 3. Legis Moralis divisio. CAP. 2. §, 1. quinque quæstiones proponuntur. §, 2. Judicium de lege DEI æterna. §, 3. Censura de lege veteri & nova. §, 4. de distinctione Legis Moralis & Naturæ variæ sententiarum. §, 5. vera sententia. falsæ refutantur. §, 6. diversæ sententiarum de distinctione Juris N. & G. §, 7. sana sententia. §, 8. demonstrata causa efficiente J: G: clauditur.

I.N.J.

I. N. 3.

SECTIO I.

S. I.

Aud Philosophos, præcipue Scholasticos, longo temporis tractu, solennis obtinuit consuetudo, ut in aliqua elaboranda materia, explicationem Nominis, definitioni præmitterent: qui sane labores sua non caret utilitate, ubi nomen variis difficultatibus involutum deprehenditur. Multi tamen, plus quam par est in hoc negotio desudantes, mihi peccare videntur. Eximie scilicet sibi quidam gratulantur, si ex variis, obscuris, & anxie hinc & illinc conquisitis derivationibus, significationibus, synonymisque ingentes turres exstruere possint. Sed hi nihil aliud agunt, quam ut tenebras magis quam lumen obscuritati affundant, legentiumque animis, præcipue deliciorum (quorum preventu, si unquam alias, nostra abundant secula) & nauseam & vomitum moveant. Quapropter dubius sum animi quomodo hac in re memet geram, ne ab aliqua parte culpam incurram, siquidem nomen legis variis perplexitatibus, præcipue circa omorūmias

A

obli-

obsitum esse solet. Sed tritum fertur sermo-
ne proverbium: *Medio tutissimus ibis.* Ideoq;
quam brevissime fieri possit, nomen, priusq; vam
ad rem ipsam fiat transitus, explicabo.

§. a. Dicitur ergo lex secundum Ciceronem (*a*)
vel à *legendo*, quia leges publice legi conser-
verant, teste Varrone, vel a *ligando*: legibus
namq; subditi obligantur ad ea, quæ Magistra-
rus ab ipsis requirit. Ideoq; heic loci (missis
variis acceptationibus) *Lex* nobis nihil aliud si-
gnificat, quam *normam, regulam & jussum su-*
prome Majestatis de faciendis vel omittendis.
Confer. Gerhard. (*b*) Non tamen, qua-
tenus a justa, honesta, & injusta seu inhonesta
præscindit, seu quæ directe contrariatur rectæ
rationi & legi naturali; sed quatenus inde ali-
quo modo suos natales trahere possit. In hac
ergo significatione, synonymum legis facimus
jus; quāquā inter *jus & legem*, dari possit aliqua-
le discrimen. B. D. Dannhaw. (*c*) auctar: mor:
p. m. 694. dicit illa differre ut *signū & signatum.*

§. 3. Qvando *Jus* facimus Synonymum *Legi*,
observandum est illud quoq; esse πλύσημον. Ac-
cipitur namq; i. *pro sententia Juris* (*d*) 2 Pro

pote-

(*a*) de *Leg: non procul ab initio* (*b*) Loc: Theol:
Tom. 3. de *lege* p. 2. (*c*) auctar: mor. pag. m. 694.
(*d*) Beccan: Theol: Scholast: Tom. 2. Tratt: de *Iusti- & Jure* c. 1. q. 1. conc. 1. §2;

potestate & actione morali, quam quis habet
in rem aliquam; quo pacto dicimus *aliquem
uti suo jure, involvitq; respectum ad obligatio-
nem alterius*; Adeoq; qualecunq; demum jus
sit, mox in altero respondeat obligatio aliquid
præstandi, vel saltem non impediendi, quo mi-
nus jure meo libere utar. Jus namq; omni-
um in omnia ab Hobbesio (*a*) confitum, mi-
nimè juris nomine dignum est, cum, ipso etiam
fatente, nullum habeat effectum, *quod in mo-
ralibus idem valeat ac non esse* (*b*) & quale
jus esset, cui alter pari jure possit resistere?
Quod jus innitur *Statui naturali*, ab eodem
excogitato Auctore; Quem tamen ipsa natura
socialis destruit. Ad societatem namq; omnes
nati sumus, quod constanti animo adserere non
veremur, contrariam licet sententiam Beccaria-
nus (*c*) contra clarissimum Puffendorff: disputa-
tans, defendere conetur. Possent multa utilia
ad hanc significationem Juris disputari; sed ne
videar longius a via digredi, ad propositum re-
dibo. 3. Accipi solet apud Autores pro *justo &c
equo*; & sic relationem dicit ad aliquam *Legem*
(*d*) Et in hac acceptione triplicem, teste Becca-

A 2

no

(*a*) *lib. 1. de civ. cap. 1. § 16.* (*b*) *Puffend. de
J. N. G. G: lib. 1. c. 7. §. 13* (*c*) *in Polit. c: de
societ:* (*d*) *Becan. supra cit. loc. Gwiliem. Gros.
de princ: J. G. G. c. 2. §. 3.*

no c. i. nascitur significationem; ut accipiatur 1. *Generalissime*, pro omni eo, quod legi est consentaneum; quod ab Aristotele vocatur *legitimum*, & sic re ipsa idem est, quod honestum. 2. *Minus generaliter* pro eo, quod alteri, ex quaunque honestate seu aequitate, debitum est. Debitum autem ex mente Beccani & Thomæ, est vel *legale* vel *moralis*; illud, quod alias vocatur debitum *Justitiae*, est ad quod alter verum *jus* & *actionem moralem* habet, & ideo ratione illius juris atius obligatur lege justitiae ad aliquid reddendum: *hoc autem est*, quod non fundatur in tali jure seu actione, sed solum in honestate morali & debita rectitudine virtutis, quam quisque servare debet in actionibus suis ad alterum. *Quisquis enim tenetur operari secundum legem virtutis, quamvis alter verum *jus* ad hoc non habeat.* Sic teneor debito morali pauperi elemosynam dare, quamvis *jus* & *actionem* ad hoc non habeat. Et hæc Beccanus satis operose; quamvis plane neclius non sim, valde controverti & inter Scholasticos & Moralistas, *Num debitum morale differat a legali?* 3. Accipitur *Jus* & *Justum stricte*, pro *justo legali* tantum. 4. *Pro regula seu norma operis justi*, cuiusmodi regula est lex. Et in ultimis hisce significationibus a nobis accipitur *Jus*, ut *Synonymum Legis.*

SECTIO II. CAP. I.

§. I.

Cum de τῷ ὅῃ Legum, eo minus opus habemus dubitare, quo plures, non solum apud nos, sed & omnes gentes, conditæ extant, & quotidiè conduntur; mox ad τὸν διδόντα transitum facimus, & brevitati studentes ad ipsam definitionem nos accingimus. B. Dn. Dannhawerus. (a) Legem definit, quod sit decretum obligatorium, factum à Principe (Deo vel homine) ad salutem totius communitatis. Nos autem talem ex variis Auctoribus definitionem excerptam construximus: Lex est iussum obligatorium supremæ Majestatis, in foro (seu subdito) datum, de faciendis & committendis, ut recte & honeste vivatur. Qvam mox explicandam aggredimur. Et ne leges Logicas vel contemnere vel negligere videamur, definitionis prædicatum (subjectum enim supra enodavimus) in conceptum convenientiae & disconvenientiae dispescimus.

§. 2. Conceptum convenientiae, seu Genus, constituimus iussum: qvippe quod lege notius est & latius patet. De illo neminem dubitare facile putem. Quod autem laxius sit, res ipsa demonstrat, quia privati homines, licet

A₃

mane

(a) aut: moral: in fine.

mandaverint aliquid, illorum tamen iusta vix
commode leges vocabis. Existimat quidam (a)
perinde esse, sive vocetur decretum sive oratio;
verum enim vero; per enunciationem seu ora-
tionem legem definiri posse, non facile nobis
persuademus: Qvam etiam sententiam rejicit
D: Osiander in Observationibus Grotianis (b)
dicens; Qui volunt melius exprimi (puta ge-
nus) per orationem seu enunciationem univer-
salem, mihi videntur non satis attendisse ad
legie essentiam & universalitatem. Nam si po-
namus enunciationem in ratione actus vel re-
quisiti, esse necessariam ad legem, non tamen
consequens esse, legem formaliter esse enun-
ciationem aliquam. Et paulo infra: Nec pa-
ret quomodo lex naturalis, qua proprie lex est:
possit dici enunciatio quadam universalis, cum
tamen talis dicenda foret, stante illa definitio-
ne universali.

S. 3. Nec diffitemur legem esse Regulam,
eum D. Osiandro, (c) quamvis quidam secus
putarint, dicentes hocce genus a posteriori ei-
se desumptum & in relatione ad actionem. Sed
hi non videntur didicisse distingvere inter le-
gem consideratam. antecedenter ad regulan-
dum, seu prout in legislatore conspicitur.

2. Mate-

(a) de J. N. & G lib. 1. cap. 6. S. (b) pag. m.
157. (c) obser. in Grot, pag. 257.

2. *Materialiter & quomodo* in parente pro-
ditur. 3. *Concomitanter*, quatenus in actione
manifestatur, ubi identificatur cum adione, ha-
betque tunc lex rationem formæ, motus autem
physicus, materiæ. In prima significatione re-
gulam contemplari potes vel $\sigma\chi\epsilon\eta\kappa\omega\varsigma$ & re-
spective, in relatione ad actionem regulandam;
vel *absolutè* & absque aliqua $\sigma\chi\epsilon\sigma\epsilon$. Si in
hac significatione adversarii accipiant regulam,
nihil omnino obtinere possunt; sin in illa, for-
san aliquid. Quid? eodem etiam modo legem
considerabis, si tibi placeat. Qvod autem nos
non retinuimus regulam pro genere in nostra
definitione, ideo factum est, quod *jussum* sit
proprium, vox autem *regula* ex mechanicis
huc transducta videatur. Hinc etiam *pacta*, per-
missiones, *consuetudinem*, *monita*, & *confilia*
prudensum, excludenda esse censemus.

CAP. II.

§. I.

Explicato sic breviter conceptu *convenien-
tie*, consequens est, ut aliquam faculam
accendamus conceptui *disconvenientie*; quem
secundum quatvor causas: *Efficientem* videli-
cet, *materiam*, *formam*, & *finem* tractabimus.
Dicitur ergo in definitione, ad indigitandam
causam efficientem, *Jussum supremam Maj. statis.*

Qvo

Qvo ipso non cuivis homini (*a*) leges conde-
ze integrum esse indigitare voluimus; sed ab
illo introduci obligationem, cui summa pote-
stas competit. Quatror namque, ut lex suum
obtineat vigorem, in Auctore legum, necel-
saria esse requisita, cum clarissimo Puffendorff:
(*b*) judicamus. 1. Ut vires habeat malum ali-
quod repræsentandi contrariantibus; unde o-
riatur metus, quo facilius subditus in officio
contineatur. 2. Justas causas, quare postulare
queat, ex suo arbitrio voluntatis nostræ liber-
tatem circumscribi: legis enim duæ sunt par-
tes, altera definitiva, altera vindicativa sive
sanctio pœnalis. Duæ partes, inquam, ejus-
dem legis, non duæ species legum. Nam uti
supervacaneum est dicere, *fae hoc*, si præterea
nihil seqvatur; ita absurdum est dicere, *panas*
dabis, nisi causa quæ pœnam meretur fuerit
significata: quas causas enumerat Puffendorff:
de officio H: & Civ. sup: cit: loc. Si scilicet
ab isto in hunc insignia beneficia sunt profe-
cta; si constiterit istum *& bene huic velle*, *&*
rectius quam ipse valet, eidem prospicere posse,
simulq; si actu, iste hujus directionem *ibi vin-*
dicat, *& deniq; si quis ultro se se alteri subjecit*,

& in

(*a*) Beccan: Tom. 1. de leg. Cap. 1. q. 5. conc. 1.

(*b*) de off. H. & Civ. lib. 1. c. 2. & J. N. & G.
lib. 2. c. 6. §. 9.

Es in ipsius directionem consenserit. Ex hisce requisitis consequitur, ubi talia inveniuntur, quando significavit suam voluntatem, moriri metum reverentia temperatum.

S. 2. Circa hoc momentum obseruasse juvabit, cum requiri potentiam dicimus, non velle nos adserere, jus alii imperandi orici a solis viribus, prout absurde & impie statuit Hobbes, (a) dum dicit: *In regno Dei naturali jus regnandi & puniendi eos, qui leges suas violant, esse a sola potentia irresistibili.* Quem solide refutatum videlicet a Nobiliss. Pufendorf, (b) Ideoque nos hoc labore supersedemus, donec occasio detur, (Deo volente) in ipso conflitu disputationis, de hac re nostram aperte sententiam; quin potius cum saepe citato Dn. Puf. cumq; Dn. Doct. J. A. Osiand. (c) statuimus: *Jus Dei in homines semper nisi aliquo beneficio creaturis collato.* Substernit quidam Calvinianoru, Amyraldus, fundatum imperio seu potestati solam ὑπεροχήν, seu præstantiam naturæ, referente Osiandro: (d) Qvam absurditatibus obnoxiam esse sententiam nemini non perspicuum esse puto: quod

B

indi-

(a) de Civ. cap. 5. §. 5. (b) de J.N: & G. Lib. I. cap. 6. §. 10. (c) Collag. Syst. Theol. part: 6. pag: 163: (d) in Grot. pag. m. 100.

indicasse est refutasse. Si autem aliquis ulteriore censuram desideraverit, amice eum rogamus, adire velit dictum auctorem I. c. ut & Clariss. Dn. Pufendorf. (a) Nam illorum argumentorum pondera in chartam conjicere hac vice, brevitas, cui studemus, prohibet.

§. 3. Requiritur 3. in Legislatore, ut lex suam vim directivam in animis hominum exercere queat, scientia & intelligentia, h. e. ut intelligat & sciat quid, quomodo, & ob quem finem prescribit, mandat & jubet. q. Deniq; ut is, qui imponit obligationem, non minus legem, quam ipse se subditis notum faciat. (b) Unde concludimus, legem, quam tulit olim Tyrannus ille Romanus **Caligula** suis subditis, vere & proprio legis nomen non mereri: de qua sic Suetonius (c) Tandem efflagitente P. R. proposuit quidem legem, sed & minutissimum literu & angustissimo loco, ut ne cui describere liceret, &c. Si vero quis antea sibi cognitam legem tradat oblivioni, mox non solvit ideo obligationem. Hoc ut melius intelligatur, ex re esse videtur explicare, quando cessat obligatio legis. Solent accuratiores statuere: Legem tolli, i. sublate potentia ejus, a quo obligandi vim habet. 2. Ges-

(a) Puf. de I. N. G. lib. 1. cap. 6. §. 11. (b) Puf. de off. H. & C. lib. pag. 34. (c) in vit. Calig: p. 324. cap: 41.

sat lex cessante ratione legis. Quod non ita
capiendum, quasi lex ex se expiraret; sed quando
Auctor legis demonstrat se velle illam ulte-
rius non manere. Inter eas ita pro lege voluntas.
3. Mortuo illo, qui praefaseret legi obedientiam,
ulterius non obligat lex. 4. Si fuerit tempo-
raria, elapso tempore, nisi nova adhuc Impera-
toris, de eadem recinenda, accesseris promulga-
rio, expiras. Et tantum de illis, quae ad Cau-
sam Efficientem legum spectant, dicta sunt:
Materia ergo jam explicanda venit.

CAP. II.

§. I.

Materia legum est vel in qua, vel ex qua, vel
circa quam: de materia in qua seu subje-
cto iuris Scholasticis inutilis agitatur con-
troversia: An sit Actus intellectus, voluntatis,
aut utriusque? (a) Nos missis ejusmodi mugis
& rizis, cum accuratioribus Moralistis Legem
posse spectari putamus. 1. In se & formaliter. 2. In
Legislatore 3. In subdito, ut existat. Primo modo
nihil aliud est, quam quedam regula, mensura,
& norma, nos in nostris actionibus dirigens.
Secundo modo est actus, quo judicatur, vult, & im-
perat. Primus est intellectus, ubi judicatur quid
expedit. Secundus voluntatis, ut exprimitur,
quid voluntati Legislatoris sit conforme. Ter-
tius est signum & exercitium potestatis, ejus
(a) cit. Rudolph. Phil. Theol. p. 366. qui

qui ita judicat & vult, quid fieri, aut non fieri debeat. *Tertio modo* lex est judicium practicū, quo subditus judicat regulam à superiori latam servandam esse; & hoc modo lex ad intellectum, non ad voluntatem pertinet. Et sic Becanus (*a*) existimat Thomam vel Thomistas, pro intellectus, & Scotum atq; Bonaventuram pro voluntatis actu pugnantes conciliari posse, quod etiam nos putamus.

S. 2. Materiam *ex qua* statuimus esse verba ipsa seu præcepta, quibus concipitur lex; & hæc sunt vel *positiva*, vel *negativa*, jubentia vel prohibentia.

S. 3. Materia *circa quam* seu objectum (ut vocant Metaphysici) est duplex: (*b*) *reale*, vel *personale*. *Personale* est persona aliqua, facultate morali prædicta passiva, qua potest obliganti exhibere officium, quod ab eo requirit. Cum dico *personam*: intelligas velim substantiam aliquam intelligentem, quo bruta & reliqua entia *άλογα* merito excluduntur; quæ, ut supra dictum, sunt inhabilia ad obligationem recipiendam: nam ibi non est aliqua potentia libera, quæ in utramq; partem facile flecti potest: frustra enim regula præscribitur illis, qui necessario, & ex necessitate naturæ agunt,

ut

(*a*) *Theol Schol.* Tom. I. part. 3. l. c. i. q. 1. p. 236.

(*b*) *Dannh.* aud. Moral. pag. m. 698.

ut non possint non agere: Ita & hac poten-
tia libera solum est in voluntate, qua nulla ra-
tione cogi potest, quo ad ullum suorum adju-
vum. Vid. Wanoch. (a) De vocabulo Faculta-
tis hoc quoque notandum: quod subditus non
mox solvatur obligatione, si facultatem implen-
di legem suam in posterum perdidit, propria
culpa, (b) sed relinquitur Legislatori potestas
panam exigendi e nomine, quod legibus suis fa-
ci*t* fieri nequeat. Et sicut ex voluntate ipsius
Legislatoris lex pendet, ita etiam quemcunq;
voluerit, obligare potest, sive id fiat universali
aliquo edicto, vel restrictione ad certam per-
sonam. Potest namque speciali aliquo privile-
gio certam aliquam personam eximere obliga-
tione legis, si voluerit. Sed hic oritur gravis
controversia: Num dispensatio fieri possit in o-
mni lege, adeoque in lege naturae? Quam quæ-
stionem decisam vide infra.

PUNCT. I. ART. I.

§. 4. Circa hoc momentum Politici quære-
re solent: Num Princeps sit solutus legibus, seu
exlex? Resp. Omnes, quibus sanum sinciput,
me cum affirmaturos credo: Regem vel Prin-
cipem esse subjectum omnibus illis legibus, ad
quas consideratur ut homo, quæ sunt Lex Mo-

C3

ralis

(a) Disq: Pract. part. Spec. c. 7. sect. 2. Q. 2.

(b) Pufend. de I. N. & G. pag. 99.

rati, Naturalis, & Gentium. (a) Nulla enim
 hic dñm dñw̄t̄s, nec coronatio hominem in De-
 um mutat. De legibus fundamentalibus ma-
 jor est lis. Henninges in Obsrv. Grotianis
 (b) Respondet : leges fundamentales non buc
 spectare : nam sunt saltim p̄d̄ta inter Regem,
 q̄a homo, & subditos. Tenetur ergo servare il-
 las leges ex debito juris naturalis, & quidem
 ex primo præcepto, & unico illo, in quo fun-
 datur totum jus natura: Honeste est vivendum:
 & ex juris gentium præcepto primo , quod
 tanquam mater est reliquacum omnium con-
 clusionum & præceptorum in illo jure, Quod
 tibi non vis, fieri alteri ne feceris. Hoc idem
 videtur insinuare Excellentissimus B. Dannh.
 (c) dum dicit Ex quibus constat, (scil. supra
 disputatis) Si leges superiores antiquare pos-
 sit, tamen sis principiū tenere, quos se servatu-
 rum sancte recipit ; id enim pertinet ad pacia
 & conuenta, quibus servandū summi Principes
 obligati sunt. Cadit etiam ipsa fides in prin-
 cipem, non quatenus Princeps, sed quatenus bo-
 mo. Hanc eandem tibiam occulte & tacite in-
 flare videtur orbis literati hujus ævi facile Prin-
 ceps, Excellentissimus Dn. Doct. Joh. Adam. O-
 siander, (d) quam quoq; sententiam nos appro-
 bamus.

Art. 3.

(a) Dannb. audt. Mor. p. 699 [b] p. 419 & 420. (c)
 audt. Mor. p. 700. (d) Coll. Syst. Th. part. 8 p. 4.

ART. II.

§. 5. De legibus positiis disputatur inter Politicos: nos breviter cum saepè laudatis Osiandro, (a) & Pufendorf. (b) Regem vel Principem solutum esse legibus hisce, aut potius superiorum intelligi debere: nam summo superius nihil esse potest: nec quisquam ipse ubi obligari potest, aut lex esse. Qui subest legi, is etiam subest coactioni, nemo autem a se ipso cogidici potest absque contradictione. Osiander (c) in quadam sua responione ad argumenta contraria sic differit: 1. Falsum est leges superiores esse Regem, & auctoritatem illam eminere, nec delegitimum, quidem & passionatio Regni verum est absolute, leges esse superiores Regem: multo minus de regni absolute talibus, ideo quia potestas legislativa est in ipso Regem, atque illa potestas non deinde parte iurium Majestatis facit. Et paulo infra: Posto quod in regno fundato Rex sonetur respicere ad leges, non tamen subest nisi ratione directione, quatenus lumen ipsi affundunt in administratione & exercitio regiminis, non ratione coactione, quasi obligatus esset illis, & devius ab istis, excederet dignitate sua. Hæc ille & quidem solide & more pro solito.

Punct.

(a) cit. loco part. 8. Thes. 1. (b) de j. N. & G. lib. 7. cap. 1. § 3, (c) supracit. loco. —

PUNCT. II. ART. unic.

§. 6. Adhuc ulterius quæstio moveri potest:
An lex aliqua in Angelos cadat? Resp. A nobis supra disputata, si modo quis animum advertat, facile responcionem subministrabunt: Dilatetur vocis significatio, tum requisita, quæ ad recipiendam obligationem necessaria sunt, in illos cadunt, quæ vide supra; ipsa quoq; præterea Scriptura Sacra angelos peccasse testatur, dicens (a) εἰ γὰρ ὁ Ιησος αὐγέλων ἀμαρτησίων ἐκ ἐφείσαθ, ἀλλὰ σειράς ζόφε τηρεσώσας, παρέδοκεν εἰς κείσιν τῆληρημένος. Peccare autem supponit aliquam legem, quam violassent: nam πᾶς ἐπιών Γῆν ἀμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ: καὶ ἡ ἀμαρτία δὲν ἡ ἀνομία (b) Sed dices: Boni non possunt peccare; mali non possunt non peccare, ergo non liberi sunt, sed ex necessitate agunt. Resp. 1. de malis potest supra desumi ratio, scil. quod obligatione non solvantur ideo, quia libere & voluntarie perdiderint suam potentiam implendi legem. 2. Libertas voluntatis non consistit in indifferentia ad utrumq; oppositorum: nam in quantum voluntas dicitur libera, debes intelligere quatenus est naturale aliquid agens & Physicum, ubi nec bonitas nec malitia: Si vero moraliter eam specta-

(a) 2. Pet. 2. v. 4. (b) 1. Job. 3. 4.

spectaveris, non est libera, quia lex ipsam ad certum quid faciendum constringit. Ideoque 3. quamvis sint confirmati in bono, ut non possint non bene agere, non tamen propter eas in illis exprimit ratio legis: confirmatio namq; in bono (ut ex meo iudicio loquar) est donum aliquod gratiosū, ex misericordia Dei bonitate & libera voluntate pendens; Lex autem stringit, solum *ipsorum esse naturale*, quatenus circa hoc vel illud libere versari possunt. Ideoq; 4. hic non est aliqua vera oppositio vel incompossibilitas.

S. 7. Objectum reale videtur mihi commodè dispesci in *materiale* & *formale*. Illud sunt actiones humanæ liberæ, quæ sunt vel bonæ vel malæ, vel indifferentes. Formæ vero quatenus ad certum quid sunt determinandæ. Lex præcipit actiones bonas, prohibetq; malas; quod si aliquæ in sua specie sint indifferentes, præcipit eas, quæ ad certum finem consequendum sunt idoneæ; prohibet vero quæ finis asecuracionem impediunt. Beccanus (a) duplex ponit discrimen inter legem affirmativam, que præcipit, & negativam que prohibet: unum quia negativa prohibet omnes actiones malas, affirmativa non præcipit omnes bonas. Non tenemur omne bonum facere, sed tenemur ab omni mali abstinere; Alterum di-

C scriimen

(a) *Theol. Schol. Tom. I. pag. 277.*

scrimen est, quod lex negativa prohibeat malum in omni tempore, & pro omni tempore; Affirmativa non precipit bonum pro omni tempore: semper enim tenemur abstinere à quocunq^z malo, non autem semper tenemur facere quod. cunq^z bonum. Utrumq^z; Membrum solicitat Gisb. Kockius, (a) sed frustra.

PUNCT. III. ART. 1.

§. 8. Supra diximus actiones *bonae*, *malas* & *indifferentes*. Ne videamur committere fal-
laciām petitionis principii, vel falsæ hypothēsios, quin sententiæ nostræ robur conciliemus; cum per plurimos, eosq^z; acerrimos habeat oppugna-
tores; non inepte hic quæsti posse putamus:
1. An detur actiones humanae ex se & sua na-
tura bonæ vel mala, non habito respectu ad præ-
ceptum aliquod legale? 2. An detur aliqua a-
ctionis indifferentis, quæ in se & sua natura nega-
fit bona vel mala? Respond: ad primam quæ-
stionem, quæ idem valet, ac si quæterem: An
detur aliquod bonum antecedenter ad volun-
tatem Divinam? Affirmando cum nostra-
tibus utpote Joh. A. Osiand. (b) Rudrauff-
fio (c) & aliis. Affirmant quoq^z; Scholastici,

Beca.

(a) vid. Rudrauff. Phil. Theol. pag. 371.
(b) Colleg. systb. part. 4. pag. 256, (c) Philos.
Theol. de lege pag. 372.

Becanus (a) Scotus (b) Gabriel Vasquez, ut & Alorius, Casista Pontificius, non postremus. Calviniani, utpote (citante Osiando (c)) Szydlovius, qui Meisnerum sugillat hac in quæstione: Wilhelm. Tuvisse Theolog. Leidensis, Samuel Rhetortortis, ut & Pufendorf. de Jure N. & G. (d) Cockius (e) directe quæstionem negant, suspendentes omne bonum ex voluntate Dei. Hobbes. (f) bonum morale pendere ex voluntate hominis statuit, vel privati in statu *naturali*, vel publici in statu *societatis*, quam sententiam superstruit falso fundamento: singit namq; statum quendam naturalem, ubi nulla fuerit conjunctio societatum: nihil meum, nihil tuum, nihil bonum, nihil malum, Jus omnium in omnia: & quæ id genus sunt alia. Vide sis Amplissimi & summo cum honore nominandi Præceptoris mei Mag. Andr. Wanochii Disquis. Pract. (g) Samuelis Strimesii Praxiolog. (h) Pufendorf. (i) Rachel. (k)

C 2

qui

(a) sup. citat. loco. (b) 3. sent. 37. qu. un: (c) Colleg. syst. Thol. P. 4. pag. 256. (d) pag. m. 25. lib. 1. cap. 2. §. 6. & pag. 162. (e) contra Beccanum vind. pro relig. in Reg: Dei Nat: p. 14. & 15. (f) quem vid. c. 1. de Civ. & Leviath. c. 14. (g) part. spec. cap. 8. quest. 3. §. 9 p. 587. (h) p. 28. (i) de jur. N. & G. §. lib. 2. c. 2. 6. 7. 8. &c. (k) de j. N. G. pag. m. 106.

qui omnes eum solide refutarunt. Negat præterea Johannes a Rada (*a*) cum aliis Scotistis, fundamentum bonitatis ponens imputabilitatem, cui fundamentum substernit libertatem; & hanc unicam dicit esse causam, cur brutis, neque homicidium, neque furcum, adulterium &c. imputari possit. Addunt Scotistæ rationem circumstantiarum. Fabrum hujus sententiaz dicunt esse Ægidium de König. (*b*) Nos missis hisce absurditatibus ad nostram roburandom sententiam pergimus.

ART. II.

§. 9. Ut hæc dicta à nobis allata magis rata & firma judices, tuum advertas animum, quæso, ad seqventium argumentorum pondera. Qvo autem feliori pede in hoc negotio proagredi possimus, omnia nobis ex vivo (ut loqui solent) resecanda sunt, & ex ipsis fundamentis repetenda. Docent Metaphysici in concipienda essentia aliquius rei clarè & distinctè, necessum esse, prædicata essentialia & quidditativa distingvi ab accidentalibus & paronymicis, ipsaque attributa à se invicem, & quæ sequuntur ipsam essentiam, vel mediate vel immediatè. Ergo non incommodè queritur: *An lex Dei, quatenus intra essentiam dissimilans praecisa*

se

(*a*) Tom. 3. controv. inter Scot. & Thom. art. 18.

(*b*) Disp. 8. dub. 1. concl. 4.

se, nude & intransitive spectatur, sit attribu-
 sum DEI vel mediatum vel immediatum? Ad quam questionem sine dubio nihil aliud
 commode responderi poterit, quā quod sit me-
 diatum. Est namq; unum decretorū Dei. Dec-
 cretum autem supponit pro fundamento ali-
 quam voluntatem, voluntas autem essentiam,
 ex qua necessario promanet. Cum ergo Attri-
 buta illa divina omnia adeo sunt conexa, ut
 vnum ab alio minimè separari possit: unum
 namque & idem sunt in sensu materiali, qvam
 vis formaliter differant, ut loquuntur Metaphy-
 sici, seu quo ad nostrum concipiendi modum.
 Hinc ergo attributa contraria neq; implicitè
 neq; explicitè in una essentia, præcipue in tan-
 li essentia, ubi non est realis distinctio, inter
 essentiam & attributum, neq; inter attributa
 invicem, absq; negatione & positione simul e-
 iusdem essentiae, statui possunt, quia contradic-
 cit primo principio theotetico: *Impossibile*
 est idem esse, & non esse simul. Jam novimus
 omnes & Theologos & Pneumaticos attribu-
 tum DEI facere bonitatem, quæ immediate
 fuit ex ipsa essentia divina: unde consequi-
 tur ex supra disputatis, voluntatem divinam ne-
 quaquam potuisse, nec adhuc posse velle, qvod
 huic ejus bonitati contrarium est. Nam sicut
 bonitas & voluntas materialiter idem sunt

cum

cum essentia divina; Ita inter se minimè pugnare possunt hæc attributa.

PUNCT. IV. ART. 1.

§. 10. Sed posset quis obijcere: *hic confundi bonitatem Metaphysicam seu essentialē cum morali*, quæ tamen sunt distinctæ res; adeoq; nihil *hic* concludi. Sed ut melius hæc percipientur videbimus 1. Quid bonitas *Metaphysica* sibi velit. Nempè ea est, quæ dicit congruentiam cum voluntate divina, seu quæ dicit mihi rem ipsam talem esse, quam voluit ipse DEUS. 2. Hinc ergo non absurde statui credo, illam bonitatem esse objectum primarium amoris divini: voluntas enim DEi tendit semper ad perfectissimum: si hoc, utiq; ipsa voluntas, que est adjunctum (a) modificatur qua suos actus secundum suum objectum; ut non possit velle aliud contradictorium; nam una potentia non potest versari directè circa duo contradictoria. 3. Si jam bonitas DEi essentialis, ut supra disputari audivimus, sit objectum voluntatis, & hinc DEi; utiq; sequitur, DEUM non posse velle malitiam sui, hæc est, ut malit se non esse. Adeoque cuivis perspicuum esse mihi persuadeo, bonitatem essentialē, fontem & seaturiginem esse bonitatis moralis, & sic aliquid esse & dari, quod DEUS

non

(a) Rudrauff. Metab. de sub. & Adj.

non potest non velle. Nalias negaret se ipsum,
& sic mendax esset; quod cum peccatum sit,
cogitare, quid ergo non solum effutire, sed &
ratiociniis niti probare?

ART. 2.

S. II. Sed jam Szydlovium murmurantem
audio, DEUM omnia posse, quia omnipotens,
adeoq; semetipsum blasphemare, odiisse &c.
aliumq; cultum præscribere, quamvis contra-
dictionem involvant.

Sed Resp. 1. Concedendo DEUM esse omni-
potentem 2. Adhuc sub judice litem esse, num
ad contradictoria possit extendi potentia divi-
na? 3. Disting. inter *contradicторia*, quæ ter-
minantur, vel *intra*, vel *extra* essentiam Divi-
na. Illa licet DEUS minime possit, non propte-
re a minuitur ejus potentia; nam potius tolleret
hoc potentiam, quam poneret. Hæc autem
DEUM posse cum celebrioribꝫ concedimꝫ, qua
de re videantur Excell. Dn. M. And. Wanoch.
(a) Hülsemannus (b) & alii. Sed hæc omnia
sunt contradictoria primi generis, ergo non
potuit. 4. De cultus immutatione quod dicitur,
Respondemus distingvendo cum Ohandro: (c)
inter ipsam *substantiam* cultus, & *modum* ejus-
dem. Hoc modo cultum DEUS utique varia-
re po-

(a) *Disq. pract.* p. 513. (b) *Vind. script.* p. 21.
ctante. eodem (c) *Coll. Syſt. Theol.* Tom. 4. p. 258.

re potuit, præscribendo hunc vel illum cultum
 accidentaliter diversum: ac in essentia cultus
 impossibile est eum potuisse se aliter habere, aut
 manifestari, vel planè se abdicando, vel oppo-
 situm secundum substantiam præscribendo: nam
 adorabilitas est Deo naturalis. Sed oggetit:
DEUS liberrime præcepit, & quidem ita, ut po-
 tuerit aliter præcepisse, ideoq; ex hypothesi can-
 sum mandati divini ista sunt vitia; & video-
 tur hic præsupponi, quasi mendacium esset blas-
 phemia Deum afficiens aliquo modo; quod
 prorsus est falsum. Resp. 1. non sequi: Liber-
 time præcepit, ergo potuit aliter præcipere;
 ita enim liberrime præcepit, ut tamen neces-
 satio præceperit simul: necessitas qvippè & li-
 bertas non pugnant; & falsissimum est, D^EUS
 se libere habet ad illa: Ergo se qvoque aliter
 habere possit; nam formale libertatis non con-
 sistit in indifferentia ad utrumq; oppositum seu
 contrarium, ut supra dictum est. 2. Quomodo
 aliter potuisset præcipere cultum, supra dixi-
 mus. 3. Qvod ita non solum ex mandato di-
 vino sint vitia, supra qvoque monstratum est.
 4. Qvod omnino blasphemia afficiat Deum,
 nulli non vel inde constabit, qvia homo, ra-
 tione dependentia à D^EO, obligatur aliquod
 debitum D^EO præstare, ob id beneficium: si
 ergo blasphemat, denegat ipsi suum debitum:

ius ergo eum puniendi habet. E. g. Si Szydlovius blasphemia afficeretur à suo filio; nonne illa blasphemia ipsum afficeret? si affirmet, ipse sibi contrarius est. Si negaverit, pœnas ferat filius, qvod non quævis scommata in patrem suum evomat, imò & vitam ipsi adimat, cum patrem non afficiat! Pergit ad huc: *DEUS simpliciter ad omne extra est exlex*, ut statuunt Scholastici. Resp. 1. Ego autem scire aveo, quomodo justitia divina *punitiva*, quæ se ad extra habet, possit consistere cum dictis hisce? quia non potest non de peccatis supplicium sumere. 2. Concedimus *DEUM* esse exlegem, vocabulo *legis accepto formaliter*, quatenus est regula homini fixa, non tamen est exlex *objective*, ut oppositum aut facere possit, ut non credat se esse infinitum, aut aliis illud mandet. Iterum excipit Calvinista: *DEUM* sœpe mandare, qvod non vult, ut patet exemplo Isaaci immolandi. Resp. Propè dixerim Szydlovium parcere veritati, dum *DEUM* dicit mandare, quæ fieri non velit, quod falso superstructum est fundamento distinctionis, quam tradunt Calviniani, inter voluntatem signi & beneplaciti: De Isaaco vide infra.

ART. 3.

§. 12. Ex discursu cujusdam viri inter doctos non infimi commatis, hujusmodi collige

D

gere

gere possum Argumentum : Si omnium bo-
 narum & malarum actionum regula & norma
 sit lex DEI, adeo ut honestas omnia, & turpi-
 tudo, quae sunt affectiones mortalitatis,
 nulla ratione intelligi possunt absque lege, se-
 quitur, nihil esse malum, nisi prohibitum, ni-
 bil bonum, nisi lege præceptum; adeoque bonis-
 tem & maliciam actionum moralium non su-
 spendi, nisi à sola lege, & consequenter volun-
 tate DEI liberrima. Arg⁹ prius est verum &. post-
 Prius probatur: quia nisi revelaret nobis DEUS,
 quid velis pro peccato habere, nesciremus, nec
 peccaremus, quia non peccatur nisi contra le-
 gem, etiamque non natura necessitate, sed liber-
 rimè à DEO latam: tolle enim legem & statim
 pones indifferentiam actionum. 2. Dicit: Et
 sane qui extra impositionem divinam morali-
 tatis actionum humarum eternam aliquam
 statuunt legem, nihil aliud nisi videntur a-
 gere, quam ut DEO adjungant principium ali-
 quod coaternum extrinsecum, quod ipse in as-
 signandis rerū formis sequi necessum habuerit.
 Sed nos Resp. ad prius 1. Ad probationem,
 concedendo hac ratione hominem non potu-
 isse scire, quid rectum vel secus esset. 2. Negan-
 do, mox tolli omnem rectitudinem, vel diffe-
 rentiam honesti & turpis. Hinc ergo 3 Di-
 stingendum putamus inter principium radi-
 cale

cale bonitatem, & manifestivum. Ignorancia illa oritur ex defectu hujus, differentia seu discrimen originaliter & fundamentaliter ex illo. Ex quibus dictis non difficile est judicare de argumento allato. Respondemus ergo ad illud 1. concedendo, quod lex DEI sit regula omnium actionum humanarum, adeoque peccatum recte definitur a Spiritu Sancto (a) quod sit *avopia*, seu transgressio legis. 2. Negando, mox sequi, nihil adhuc sese antecedenter habere posse ad voluntatem divinam. Res Exemplis illustrari posset, si tempus ferret. Ad posterius Resp. 1. Qvomodo naturalis DEI bonitas sese ad voluntatem divinam habeat, satis supra monstratum esse confidimus. 1. Falsum est illud, quod mox hinc sequeretur, aliquod *Externum principium*, quod DEUS imitaretur; sed illud est internum.

ART. 4.

§. 13. Excipit quidam Calvinista adversae partis fautor 1. Quod hoc posito, sequeretur peccatum definiri non posse per transgressionem legis, quod tamen supra asserebamus, sed voluntatis & naturae DEI, quod est absurdum. 2. Nulla transgressio voluntatis, fieri potest: DEUS enim quidquid vult facit, nec sine suo unquam excidit. (b) Resp. 1. satis aperte monstravimus, quod lex

D 2 & vo-

(a) 1. Job. 3. 4. (b) Toren p. 37. § 38. Es. 44: 10.

& voluntas non debeant opponi, sed subordi-
nari. Et sic 2. non seqvitur quod infertur;
nam lex est ipsa declaratio voluntatis, tanquam
regula proximior, volūtas remotior, natura au-
tem Dei remotissima. 3. Absurde dicitur (*a*) nul-
lam transgressionem voluntatis Dei fieri posse;
hoc enim nititur falsa hypothesi Calvinistica,
nihil posse fieri contra voluntatem divinam;
quod non dum probavit. E. 4. petit principium

ART. 5.

S. 14. Objicit adhuc Calvinista: *Concesso hoc,*
concedendus esset aliquis effectus in Deum non
reducibilis. Sed falsum cons. E. Anteced. Mi-
nor patet indè, quia impossibile est aliquem es-
se effectum non dependentem à causa prima,
nulla enim res potest operari absque concur-
su DEI; quia quale quid est in essendo, tale in
operando. Major etiā patet; illud namq; antece-
denter bonum ad voluntatem divinam, & con-
sequenter, non est effectus, quia Deus non voluit,
cum tamen voluntas divina sit causa efficiens
omnium eorum, quæ sunt extra Deum. Resp. i.
concedendo canonem Metaphysicum quoad
operationem physicam, seu effectum physicum
producendum. 2. Negando illud antecedens,
bonum ad voluntatem DEI in rebus creatis se
babere per modum effectus, sed per modum Ideæ
sancitati & perfectioni divinæ conformis.

(*a*) Szydłovio.

g. Dist.

3. Dist. inter effectum physicum & moralem : ille in Deum est reducibilis, hic non omnis : nam quamvis peccatum (puta peccatum commissiōnis, seu quod est contra praeceptum negatiūm, & quidem habituale, non verò simplicis omissionis, aut nudæ dispositionis) non tantum qvoad suum materiale, sed & formale, non sit nuda aliqua privatio, sed dicat aliquid positivi (a) (scil. in sensu morali, non vero Metaphysico, qvia malum Metaphysicum nunquam datur, nec dari potest) non tamen sequitur hoc effectum reduci posse in Deum. Nam Deus concurreit ad materiale remotum actionis, & hoc neque bonum neque malum est moraliter, non tamen ad materiale proximum, multò minus ad formale, qvia utrumque horum est malum, & neutrum Deo imputari potest. Causa est: qvia materiale physicum, seu actio physica: fluit ab ipsa natura rei, cui nulla scripta est regula; nam hæc natura, qvatenus universaliter spectatur & indeterminatè, agit ex necessitate naturæ, & ad unū determinata semper. Qvatenus autem in illa actione conspicitur aliquid moralitatis, putatur manare ex libera aliqua facultate, quæ ad unum determinata non est; sed ad utrumq; æqualiter. Male ergo Calvinista confundit

D;

mo-

(a) conf. Wanoch. Disq. præt. ubi contri
Musæum disputat.

moralia cum naturilibus, quæ rato cœlo distant. Plura qui desiderat, adeat tam Theologos, quam juris naturæ Doctores, mihi brevitati lenti

tanti allata sufficiant.

PUNCT. V. ART. 3.

S. 1°. Altera quæstio cuius explicationem pollicebamur, est hæc: *An datur aliqua actio indifferentis?* Quanto in superiori Qvæstione prolixiores fuimus ob ejus summam & cunctitatem & utilitatem, tanto breviores erimus in hæc. Observandum ergo heic, non quæri de indifference actionum, quæ est durâ mens, seu facti, sed *èxst̄us*, seu juris. 2°. Quoque hanc actionem dupliciter considerari posse, vel quo ad speciem, quomodo dantur actiones indifferentes; vel quoad individuum, quomodo non dantur actiones indifferentes. Illud membrū negant. Wasquez, Scotus & alij: affirmant vero Osiander, (a) Wanochius (b) Rudraufius (c) Becanus (d) Thomas Aquinas (e) multiq; a lii: Cui sententiae nos subscribimus. Hoc membrum Affirmant Arriaga & alij; negant vero jam modo recensiti auctores, in quorum placitis quoque nos acquiescimus.

ART. 2.

(a) Colleg. Syst. Tom. 5. p. 246. (b) Disq. Pract. p. 704. (c) Phil. Theol. in Tract. de lege in gen. (d) Theol. Schol. Tom. I. tract. de lege. (e) r. secunda qv. 18. a. 9.

ART. 2.

S. 16. Præter testimonia S. Patrum, præcipue S. Hieronymi, (a) tam ex Sacra Scriptura, (b) quæm sana ratione probari potest membrum prius. Ast rem unico exemplo monstrasse sufficiat: Ante legem latam Civitatis transsite muros, neque bonum neque malum censendum, sed accedente interdictione Regis, propter mala illa, quæ ex accidenti hinc fluere possent, poena & mulcta taxatur. Si vero dicat aliquis: *Omnibus nostris actionibus esse positam regulam, ergo eam vel bonam vel malam esse debere.* Resp. 1. Non esse positam regulam omnibus nostris actionibus formaliter, scilicet ut hæc vel illa actio prohibita vel mandata sit. 2. Concedendo materialiter, hoc est, ut nulla sit actio, consideratis circumstantiis omnibus, quæ ad aliquam legem reduci non possit. 3. Sed hoc non est in specie, sed in individuo considerare actionem: ideoque 4. Argumentum sapit ignorationem Elenchi.

ART. 3.

S. 17. Posterius membrum satis patet ex propriis resolutione. Quandocunque enim actio secundum suas circumstantias consideratur, necessario reducibilis est ad aliquam legem, & sic

(a) Epist. secunda ad August. (b) Rom. 14os. 156;

sic bona vel mala. Sumamus exempla supra allata, V.C. De transitione mitorum, quod ita considerandum : prohibitum est hoc factum lege Majestatis ; sed qvare ideo malum est ? qvia id Rex voluit ; qvarè sic ? qvia, qui non obtemperat Regi, peccat ; sed qvare peccat ? qvia lex Dei dicit honora parentes, Rex autem meritò vocatur pater. Ita de saltatione judicandum ; quæ in se neq; bona neq; mala ; sed adde circumstantias, utpote quod quis saltaverit ex illicebatur & libidinis æstu cum Herodiade, (a) qui mos [proh dolor] plusquam frequens est apud nostros juvenculos & virgines, mala censetur. Si vero cum David (b) ob honestum usum & finem bona censenda erit. Sed dicis : *Ipsam saltationem neq; malam neq; bonam, sed saltim intentionem,* & sic confunduntur non confundenda. Resp. i. Qvatenus præcise agimus de legibus, & non in aliquo certo statu, solum quoad actus elicitos non spectari debere, sed quoad imperatos : nam qualitates illæ morales non eandem cum natura libus obtinent rationem, in his namq; fundantur, & impossibile est illas existere vel produci absq; his ; bæ sunt entia vera & realia abstractive considerata, illæ autem non habent aliquam entitatem Metaphysicam, si abstracte

con-

(a) Mattb. 14. v. 6. (b) 2. Sam. 6. 14.

considerentur, sed *Concrete* cum Eis: & sic quod naturale est, ut *materiale*, *morale* vero ut *formale* sese habet. Adeoque et negamus, hic confundi non confundenda. Qvod Demonstrandum erat. Sed objicis: *Actio datur in specie indifferens, ergo in individuo: quia species includit individuum:* Resp. Individuum & species possunt duplici modo intelligi, vel *nominativer*, *formaliter & νομιματικῶς*, vel *realiter, materialiter & περιγγωματικῶς*. Illo modo si intelligantur concedimus; si vero posteriori negamus.

CAP. IV.

S. I.

Postquam *materiam Legum*, ut potuimus, consideravimus, ordinis ratio requirit, ut de *forma Legum* agamus: Qvam facimus, *praeceptum summae potestatis obligatorium, ad actiones honestas*: prout posuimus in ipsâ definitione: Nam hæc ratione distinctâ Lex nanciscitur essentiam a *consilio, Monitu, Pacto & mandatis privatorum*. Liebenthal (^a) ponit formam Legis in *generalitate, brevitate, bonitate, in mandando, non disputando*: Sed non possum videre, quomodo hæc *a priori* Legis essentiam constituant, quæ potius sunt affectiones, qvam

E forma

(a) *Polis. de lege pag. 566.*

forma à priori, quam nos venamur. Existimant quidam *obligationem* nulla ratione posse ingredi formale Legis *a priori*, sed esse Legis *essentiale consequens*, quia, dicunt Legemdemum producere obligationem in subjecto. Verum enim vero 1. Nos non negamus, obligationem produci in subdito, beneficio Legis; sed 2. illi non dextrè explicant nostram sententiam: nos enim non intelligimus illam obligationem, quæ producitur in subdito, sed vim obligandi; seu vim producendi obligationem in subjecto; adeoq; videtur mihi nostra sententia haud procul distare a B. Dannhaweri (*a*) dicentis: Formā Legis non esse aliam, quam normam ac mensuram actionum honestarum coetivam. Intellige coactionem non *Physicam* sed *moraalem*, scilicet ut quis non honeste contrarium facere possit.

CAP. V.

§. I.

Sicut omnes nostræ actiones gloriam DEI, Ultimam sibi metam constanter prædestinatam, ad quam tendant, habere debent; ita quæcunq; tandem fuerit actio, *ultimus* finis & scopus ipsi præsinitus erit, & esse debet, eadem gloria summi & altissimi Regis & DOMINI; si alias

(*a*) *auct. Moral.* p. 702.

alias Lex nominanda sit. Ex hoc fine facile est judicare, qvalis sit *proximus*, cum inter fines erit subordinatio: ideoq; eum in definitio- ne nostra, his verbis expressimus: *ut recte & honeste vivatur*. DEUS enim dedit nobis Le- gem, ne quid ipsius sanctitati, justitiae, & boni- tati contrarium committeremus inscii; Adeo- que, si homo transgressionem aliquam ficeret, non haberet quod excipere posset, contra ju- stas & debitas poenas; Perinde ut ipse sanctus erat, voluisse eum homines sancte vivere, pla- ne mihi persuadeo. Ob quam causam cum ho- mo liberæ esset naturæ, facileq; in utramque partem flecti posset, dum discriminis honesti & turpis ipsi non illi notesceret, Legem tanquam frœnum, quo regeretur, homini DEUS impo- suit. Qvoniam hæc Lex divina sit fundamen- tum, norma & regula reliquarum Legum, non difficulter adseritur, illos quoq; in hunc tende- re debere, honestatemq; & rectitudinem sem- per servare.

PUNCT. UNIC.

§. 2. Ex quibus jam positis fluit censura de quæstione quam movent Politici: *Num sit de essentia Legis ut sit justa vel injusta?* Ad quam Resp. *Esse de essentia alicujus*, posse va- riis modis intelligi, præcipue hisce quatvor-

Ez.

(a)

(a) 1. *Constitutive.* 2. *Consecutive,* 3. *Subjective*
 & 4. *Definitive.* Secundo & quarto modo exi-
 stimo justitiam esse de essentia Legis: Nam vis
 illa obligatoria non potest efficaciam habere
 in animis parentium, nisi mediante justitia. Sed
 dicat quis: *Legem nihil aliud esse, quam de-*
clarationem voluntatis supremæ majestatis;
Majestas vero suprema potest jubere & manda-
re aliquid injustum propter certum aliquem
finem in usum Republica vergentem, quem a-
lias conseqvi Resp. nequiret, nisi per injustam a-
ctionem. Resp. 1. Admittendo, Legem esse de-
 clationem voluntatis supremæ Majestatis. 2.
 Dist. inter Majestatem *Concretae* & *abstracte*
 consideratam: illo modo quatenus denotat i-
 psam personam gerentem majestatem, potest
 mandare injusta, sed tunc mandat, non qua-
 tenus gerit majestatem; sed quatenus eadem
 abutitur, nec homo obligator ad ejusmodi sim-
 pliciter injustum præstandum. Hoc autem mo-
 do ipsi majestati videtur esse contrarium inju-
 sta & mala præcipere: Majestas enim, quæ in
 Regibus conspicitur, immediate ab ipsa maje-
 state divina dependet; unde non possum aliter
 concipere Majestatem, quam ut medium quod-
 dam, quo Deus exequitur voluntatis suæ pla-
 cita apud nos, ideoq; non immerito persona-

tum

(a) From. Metaph. pag. 65.

sum DEUM, Majestatem vocare ausim. Huc facit & illud: quod credunt (non dicam credunt, sed demonstrant) siores Politici, extincto Rege, Majestatem recedere ad ipsum DEUM, donec idoneum subjectum huic oneri subeundo deligatur: nam distinctionem Majestatis in Realem & Personalem, tam Theologi quam Politici, Jurisq; naturæ Scriptores, maximam partem expulerunt, & quidem recte. Cum ergo Majestas ita dependeat a DEO, quomodo contraria esset ipsi DEO, aut juberet, quod directe oppugnaret justitiam divinam? 3. Resp. Multa videri quidem primo intuitu à Rege injuste esse mandata, quæ tamen, consideratis circumstantiis omnibus, non sunt injusta: Qvod ideo sit, quia quo longius progressi sumus a principiis primis, eo difficilius conclusiones principiis ipsis congruentes, eruere valemus: Nam Principia sive Theoretica sive Practica evidentera sunt conclusionibus. Unde vix reatio procedunt tramite, qui conclusiones & demonstrationes ex principiis adeo obscuris deducere conantur, ut vix sint nota quoad nomen, multo minus quoad existentiam aut essentiam. 4. Distinguendum inter Legis vocabulum latè & strictè iustum: illo modo concedo posse abusive & equivoce injustam vocari Legem; sed non hoc.

SECTIO III, CAP.I.

§. 1.

Sic rudi penicillo, quæ legem à priori demon-
strant seu causis, depiñis; ad illa quæ à po-
steriori dicuntur esse, seu affectiones, pergen-
dum est, quæ ex hac materia fluentes, varie
recensentur ab autoribus. Suntq; unitæ vel
disjunctæ, qvas ordine enumerabimus. Unita-
rum & Prima esto *necessitas*: homo enim scire
non posset, quomodo suas institueret actiones,
si non haberet Legem. Et præterea pertinacior
hominum natura est, quam ut solo virtutis a-
more rectè agat; opus igitur est *virtute armata*,
ut loquitur Seneca.

§. 2. Secundam statuimus *Obliga-*
tionem, cuius ad legem tanta necessitas
est, ut hac absente Lex salutari nequeat. Est
autem obligatio definiente Pufendorf: (a)
Qualitas Moralis operativa (factiva) qua quis
præstare, admittere, vel pati quid necessitate
moraliter tenetur. Injicitur n. per hanc velut frænū
aliquid morale (dicente eodem Puf:) nostræ
agendi libertati, ut in diversam, quam quo
illa dicit, partem tendere rectè non possimus.
Objectum hujus est duplex: Conscientia, &
Voluntas. Conscientia est iudicium intellectus
circum actiones quaslibet, quatenus licitæ sunt,
vel

(a) J. N. G. lib. 1. pag. 18. 82. & 97.

vel illicita, & legi enidam conveniunt, vel adversantur. Et hæc distingvitur in antecedente & consequente (a) illa est judicium intellectus de faciendis; hæc judicium de factis, qua quis sibi conscientia dicitur. Utnamq; lex obligat; illam ut fateatur se teneri præstare, quod lex ipsi præcepit: Hanc vero ut de admissis vel bonam conscientiam, si præcepta legis observaverit, habeat, vel malam, si mandata legis neglexerit; adeoq; quam feret, poenæ admoneatur. Voluntatem vero stringit, imponendo ipsius libertati frenum, ut ad utrumq; oppositum flecti nequeat, h. e. ut contrarium legi facere non possit, quin Legislatori justas poenas se daturum confiteatur.

§. 3. Obiter etiam illud tenendum, quod obligatio sit vel plena, vel minus plena. Duo plena involvit; unum ut admoneat subiectū de suo debito, cogatq; ipsum fateri necessitate aliqua morali ad ejusmodi præstandum, se teneri. Alterum, ut terreat ostendendo malum, quod merito accidet ei, qui debitum neglexerit: Minus plena priori tantum vi gaudet, nec qua talis à lege quadam aut jussu superioris, sed ab ipsa intrinseca rei æquitate & honestate ducitur. Atque hæc obligatio, alterius fundamentum & principium est.

§. 3.

(a) Wanoch. Disq. Præcl. part. special. c. 8. §. 4.

§. 4. Hic etiam queri solet: *An Leges humana conscientiam obligent?* Ad quam respondemus, omnino, si justæ sint: namq; vim à lege æterna, ut Thomas loquitur, aqua derivantur habent. (a) Et quamvis ipsæ Leges sint juris humani, tamen juris divini est iis obtemperare. Qui ulteriorem explicationem gerit, audeat Ostiandum (b) prolixè hanc Quæstionem contra Calvinianos defendantem, Danhawerum (c) & alios.

§. 5. Tertiam arbitramur brevitatem & Paucitatem esse. Brevis legum est Attica, non vero Asiatica styli luxuria fluens, quod antiquorum, non solum Oratorum & Poëtarum, sed Philosophorum princeps Seneca testatur, dum dicit: *Nihil mihi videretur frigidius quam lex cum prologo, jubeat non svadeat.*

§. 6. Paucitas legum maximè commendabilis est. Qui namq; leges cuiq; casui præscribere velit, is sane Hydram centum capitibus amputandis introducere videtur, quorum qui unum præcidere dum tentat, duo peiora alia in unius locum succident; multiplicatis nimis legibus, huc & illuc distractahuntur parentium animi, nec memoriaz infigi possunt; datur quoq;

ans

(a) Proverb. 8. 15. § 16. Rom. 13. 2. § 5. 1. Pet. 2. 13.

(b) Colleg. Syst. Theol. Tom. 8. p. 48. § seq. § in

Gros p. 21. (c) auct. Moral. pag. 703. § seq.

ansit litigantibus callidioribus, qualicunq; fa-
co pravas & injustas causas obvelare, incon-
venientes leges citando. Vid. plura Dannh. (a)

PUNCT. UNIC. ART. I.

§.7 Quare am facimus promulgationem, ubi tria
quæti possunt: 1. In quo consistat haec promul-
gatio? 2. An lex posse habere vim cogendi &
obligandi antequam promulgata sit? 3. An fa-
cta sufficienti promulgatione, cum jam lex in-
cipit obligare, non solum obligat eos, quibus
jam innotuit, sed etiam eos, qui ignorant? Ad
primum Resp. non esse necessarium, ut scriba-
tur vel voce proferatur: modo innotescat, illis
qui obedientiam praestare tenentur. Beccanus sic
responderet: (b) Non omnes leges eodem modo pro-
mulgentur. Alia enim est promulgatio legis hu-
mana, alia naturalis, alia eternæ (si modo in
eo, quo ipse vult, sensu lex nominanda sit, quam
dicit (c) esse ideam Dei, seu conceptum Dei, de eoto
regendo orbe. Ego vero illam ideam, minime
legem vocari posse, existim. Nam neq; Deum
obligat, neq; creaturas. Non Deum; quia Deus
esset autor hujus legis, & nemo sibi obligatur,
quoad obedientiam: & si Deus tali legi subje-
ctus esset, omnino satum Stoicum & Calvini-
sticum (nisi pejus esset) inferretur. Neque

F

creatu-

(a) aud. Moral. pag. 701. (b) Tom. 1. de leg. c. i.
Quæst: 4. concl. 5. (b) ibid. cap. 2. q. 1.

creaturas (seu orbem) precise & ut sic consideratas stringit; ἀλογας namq; non subiung legi. Sed pergit: Et quidem ad promulgationem legis humanae requiritur ex communisu 1. ut Legislator ex externo signo suam voluntatem proponat & manifestet subditis. 2. Ut solenni ritu id faciat. Prius requiritur propernotitiam & directionem; posterius propter obligationem. Promulgatio legis Divina facta est in monte Sinai (a) per externam propositiōnem exhibita solennitate. Legis autem Evangelica novis Christianis in die Pentecostes. (b) Sed quam sincerus sit, in hoc dum effusionem Spiritus Sancti, legem vocare sustineat, qvivis vere Christianus judicare possit. Pariter etiam in (c) eo, ubi Christum affirmat multa mandasse suis Apostolis privatim, per externam locutionem, que rationem novarum Legum haberent. Scilicet verba ipsius nituntur falsa hypothesi: dari Legem Evangelicam, ut possit cum Pontificiis suas traditiones salvare, cum Evangelium & Lex sint opposita. Vid. Kromajerum (d) & Osiandrum. (e) Sed hanc litem ad forum Theologicum remissam volo. Promulgatio legis naturalis, inquit, sic per naturale dictamen

(a) Exod. 20. (b) Aetor. 2. (c) citat. Loc. (d) de leg. pag. 559. (e) Colleg. Syst. Theolog. Tom. 4. pag. 137. 284. § 143.

men recta ratione; & quidem recte. Lex enim naturalis per habitum nobis indita & promulgata est.

ART. 2.

S. 8. Ad secundum quæ situm Resp. Beca-nus (*a*) Legem non habere vim obligandi ante promulgationem; ratio est, quia non potest dirigere subditos in agendo, nisi cognita sit; non est cognita, nisi promulgata. Rudrauff. (*b*) taxat Becanum hac in re: existimat enim promulgationem legis naturalis non esse promulgationem proprie loquendo. Sed supra monstratum est, promulgationem non considerare formaliter in scriptura aut voce; sed in evidentiâ cognitionis. Quid? Principia prima adeo sunt perspicua, ut de iis non possimus dubitare; quæ autem sensibus sunt obvia veritatis testimonia non nanciscuntur, si cum principiis non convenient: quia principium (si alias certa demonstratio habebitur) notius erit principio, sicut præmissæ in syllogismo, conclusione. Errantergo illi graviter, qui adeo ponunt obscura principia, ut vix sint nota quoad nomē, quod tamen esse deberent teste Max. Rev. Doct: Flachsenio, (*c*) multo minus quoad rem ipsam. Non ergo video, quomodo Rudrauff tam

F 2

gravi-

(*a*) cit. loc. Tom. 2. pag. m. 277. (*b*) Phil. Theol. pag. m. 368. (*c*) Colleg. log. cap. ult. de Met.

graviter vapulabit Beccanus, cum promulgatio
legis naturalis, magis perspicua sit, quam hu-
manarum.

ART. 3.

§. 9. Ad *tertium* Resp. breviter. Quando
lex sufficienter promulgata est, ita ut obligare
incipiat (sive incipiat obligare mox post factam
promulgationem, sive post aliquod interval-
lum) non solum obligat eos, quibus jam in-
notuit, sed etiam, qui eam ignorant. Quod
etiam Dominico à *Soto* (a) & *Medina* (b) pla-
cket. Sed hoc non adeo absolute à nobis dictum
esse velimus, quin limitatio aliqua dari possit.
Confer. Wanoch. Disq. Pract. (b)

§. 10. Quintam affectionem simplicium fa-
cimus *perspicuum*. Quamvis fabulas simi-
litudinesq;, involucris involvere liceat Poëtis;
fidelis tamen preceptor & Legislator, clavis
& perspicuis verbis sua monita, jussa & man-
data promulgabit, ne quid scrupuli in animis
parentium relinqatur.

CAP. II.

§. 1.

Super sunt due affectiones disjunctæ, quæ sunt
mutabilitas & *immutabilitas*. Quæritur
ergo; *Quanam leges subsunt mutabilitati?*

(a) de jure & just. quest. 1. art. 4. (b) in 1.2.
quest. 90. art.

quam immutabilitati? Resp. Illi subsunt leges Divinæ, tam forensis quam Ceremonialis, & humanae; Huius autem lex moralis & naturalis.

PUNCT. I. ART. I.

§. 2. Qvod mutabilis sit lex humana, claram & perspicuum inde esse putamus. Quia homo tanta sapientia & prudencia minimè gaudet, quin multas circumstantias, casusq; contingentes ignoret; præterea, ubi vel status Reip. mutatur, vel alius aliquis casus acciderit, qui vel leges latae ferre nequit, vel alias novas requirit; qvod quotidiana experientia clare testatur. Sed in abroganda aliqua lege civili, caute ambulandum erit; nam temere & sine prægnâti causa Magistratus veteres leges & mores non mutabit; quæ res eorum esto judicii, qui in praxi politica versati sunt, meliusq; propriece didicere, quid omittendum, quid faciendum, quid immutandum, quidq; ratiendum.

ART. 2.

§. 3. De lege Ceremoniali & Forensi Judaica, seu positiva Dei, etiam testatur tam experientia, quam Sacra Scriptura: (a) De Forensi posterius, de Ceremoniali prius dictum intelligendum,

dum est. Contigit hæc abrogatio propterea quod Deus 1. non voluerit eas ultra adventum Messiae durare. 2. Sublata materia, tollitur lex ipsa; quomodo enim id obligabitur, quod non est? ac occidit & evanuit Respubl. Judæa. Ergo vim obligativam non ulterius obtinet, qvia solis Judæis posita erat hæc lex. Quidquid tamen in lege *forensi* est juris *naturalis*, retinetur adhuc apud vere Christianos; non quatenus si legis *forensis*, sed *naturalis*, vim adstringendi retinet.

PUNCT. 2. ART. 3.

S. 4. De altera autem affectione difficiliores inter Doctores moventur controversiæ. Nos tamen breviter & unico verbo cum accuratiōibus tam Theologis, quam Juris naturali Doctoribus, *& legem moralem, & naturalem, & gentium immutabiles, indissensabiles,* (sic loqui liceat) & aeternas esse statuimus; sed priusquam longius abeamus, observandum est, mutationem dupliciter intelligi posse: vel *propriæ*, quæ sit per ablationem legis, vel obligationis alicujus; vel *impropriæ*. Propria mutatione dupliciter solet in rebus accidere; vel per mutationem rei, ab intrinseco deficientis, vel per extrinsecus factam destructionem, virtute alicujus agentis, potestatem habentis, qui uterq; modus ad legem applicari potest. Et posterior

terior fieri potest, vel quoad totam legem, vocaturq; *abrogatio*, vel quoad partem, & vocatur *dispensatio*, de hisce omnibus videndum erit.

ART. 2.

§. 5. Ad mutationem quod spectat, distinguit *Hanius*. 1. inter jus quoad substantiam, & quoad notitiam. Priori modo omnibus unum & immutabile opinatur; posteriori vero non integrum esse, sed mutabile v. gr: Quando flagitia, furta & alia scelera mandantur a quibusdam nationibus. Sed quid notitiae gentium ad mutationem juris faciunt? Si quis peccaverit contra legem positivam, num ergo mox mutabit legem? vix credo. Ergo transgredieut legem. 2. Distingvit inter ipsum jus *naturae*, & juris *civilis* determinationem. Posse inquit jus naturae per additionem mutari, licet non per detraktionem. Idem quoq; statuit *Becanus* (*a*) allegans *Thomam Aquinatem* pro eadem sententia certantem. Confer *Henniges*. (*b*) Sed quæ hæc quæso muratio est? Num ego possum mutare voluntatem alterius.

ART. 3.

§. 6. Si probationem nostræ sententiae desideres, eam sic rationibus adstruemus: Lex spe-

(a) *Theol. Schol. Tom. 1. Tract. de leg. cap. 3. Q. 3. concl. 1.* (b) in *Grot. pag. m. 109. 110. & seq.*

spectari potest, vel prout in *DEO* est, vel in hominibus. Ut in homine est, mutari non potest, quia intime infixa est hominum mentibus (a) & quedam quasi proprietas creature rationalis, quamvis principia illa innata interdum obscurari possint, ut suam vim in subjecto, nempe animo exercere non valcent, qua de re, fac adeas Ecanum. (b) Si vero consideratur prout in *DEO* est, praeter illa, quae supra de indifferentia actionum moralium disputavimus, vel hinc evidens est, illam non posse tolli: quia vel 1. nulla lex per se ipsam deficit, sine revocatione superioris, vel 2. quia non erat perpetua, sed pro certo tempore lata, quo finito ipsa etiam finitur & desinit esse. Vel 3. quia in materia sit aliqua mutatio: ratione cuius, lex sit irrationabilis & injusta, cum antea esset justa & prudens. At heic nihil horum contingit. Praeterea si lex aliquam variationem sentiret, utiq; id fieret vel in praceptis negativis, vel affirmativis (nam ita adaequate distribuantur pracepta legum, scilicet quando formaliter spectantur) non illud; quia negativa prohibent res per se & intrinsecas malas, ideoque obligant semper & pro semper. Nec hoc: nam affirmativa pracepta obligant semper, quamvis non pro semper: mutationem tamen inde non subeunt. Praecepta

(a) Rom. 1. 21. Ephef. 4. 18. (b) sup. cit. loc.

cepta nāq; affirmativa obligant pro illis occasio-
nibus, in quibus omissione talis actus esset per se in-
trinsicē mala. Ut igitur illa omissione non pot-
est non esse mala; ita obligatio affirmativipræ-
cepti ad actum illi omissioni contrarium, non
potest per se desinere aut mutari. Et proinde
tale præceptum necessario semper obligat pro
suo tempore, & consequenter pro semper etiam
obligat, ad non habendum contrarium prope-
rium, seu ad obediendū in omni præparatio-
ne, si non in ipsa operatione. Ego vero exi-
stimo, non incommodè hic distingvi posse in-
ter actionem specifice & numerice consideratam;
hoc modo obligat semper, h. e. certis tempo-
ribus, quando quis habeat occasionem nume-
ricè exequi illud mandatum. Illo vero obli-
gat semper & pro semper h. e. quamvis nume-
rice non agamus, seu continuo, obligamur
tamen specifice semper & pro semper, ut nihil
illi præcepto contrarii admittamus, adeoq;va su-
pra allata ab Osiandro huic distinctioni inclu-
di possunt. Vide sis J.; A. Osian: (a) Rudrauff.
(b) Becan. (c) Henning. (d) Dannhav. (e) Thom.
Aquin. Horn. Ethic. (f) & multos alios.

G

Punct.

- (a) in Grot. p. 181. Coll. Syst. Tb. Part. q&Tr. de Leg.
nat. (b) Pb. Tb. p. 485 (c) Tb. Scb. Tom. 1. Tr. de leg.
q&st. 3. concl. 2. (d) in Grot pag. m. 209. & seq.
(e) dñs. Moral. pag. 707. & seq. (f) pag. m. 600.

PUNCT. III. ART. 12

§. 7. De mutatione *extrinseca* seu *dispensatione*, nec mediocriter controvertunt docti.
 Quæritur ergo: *An DEus absolute potestate dispensare queat in Lege vel natura vel morali?*
 Qvod DEus hoc possit, videtur inde probari,
 1. qvod omnis Legislator possit in lege sua dis-
 pensare. Etsi Legislator absq; causa dispensat,
 valida habetur illa dispensatio; multo magis
 hoc ipsum DEUS poterit, nisi imperfectorum
 illum velimus Legislatore humano, 2. Exempla
 idem monstrant; *Abraham* iussus est occide-
 re filium suum. (a) Sic præcepit *Hosea* mulie-
 rem Fornicariam. (b) De spoliis Ægyptiacis
 idem esto judicium. (c) 3. *Quia omnia quæ ca-
 dunt sub legem naturæ & moralem, non sunt
 mala, nisi quia prohibentur a DEO, & ipse li-
 bere illa prohibet, quia sit supremus Domi-
 nus & Gubernator.* Accedit & hoc, quod e-
 jus oppositum non implicat contradictionem;
 quam sententiam *Occamus*, Petrus de *Alliaco*,
Andreas de Castro novo, (citante Osiandro) &
 alii. defendunt. 4. Addunt de conjugiis fratrū &
 sororum, qvæ permisit Deus, & polygamia pa-
 trum quoque. Verum enim vero, hæc senten-
 tia tolerari nequit. *Quia dispensare in Lege nihil
 aliud est, quam permettere alicui, ut agat con-*
tra

(a) *Gen. 22. 2.* (b) *Hos. 2. 2.* (c) *Exod. 11. v. 2. 5,*

tra Legem, permanentibus omnibus circumstantiis, sub quibus Lex viget & obligat: quod absurdum & impium est de DEO statuere.

ARTIC. 2.

S. 8. Nec contraria argumenta quicquam efficere possunt. Resp. enim ad Prim. 1. Illud perere principium; nam propositio major non est universalis. 2. Quod Deus hoc non possit, monstravimus supra, ubi quærebamus (*a*) andetur bonum & malum antecedenter ad voluntatem Divinam? unde Responsio peti potest. 3. Nec quicquam derogat ipsius potestati & maiestati; sed potius extollit sapientiam; qua tanata fuit in condendis legibus, ut non opus haberet mutatione aliqua. Ad secundum Resp. 1. Exemplum Isaaci nihil probat: DEus habet jus & Dominium in omnes creature, ut eas destruere possit; ita quoq; in Isaacum; perinde ergo erat, qvomodo destrueretur. Abraham ergo non aliter considerandus quam, Minister DEi, qui tenebatur præcepta & mandata Dei exequi, si veller alias immunis esse à peccato. Ergo non Abraham hoc fecisse, sed DEus censendus esset. Et sic actus hic non spectaret ad secundam, sed primam tabulam; sacrificium enim spectat ad primam tabulam. Circa hoc momentum ut clarius adhuc nostram sententiam percipias, accurate notandum: difficilio

mum esse terminare, quæ lex & quodnam præceptum sit indispensabile, etiam ab ipso DEO. Ideoq; nostri Theologi, quandam legem indefinite esse immutabilem, in quibusdam autem præceptis Decalogi, DEUM dispensare posse adseverant. Verum non determinant leges dispensabiles & indispesabiles. Nos cum Osiandro (4) putam⁹ inde posse cognosci, quod lex quædā indispensabilis sit, quia ejus materia intrinsecē bona sit, quædam dispensabilis, adeoq; materia ejus sub libero divinae voluntatis nutu constituta. Et hoc propterea quia, quædam res pendent ex Dominio DEI, quædam autem non pendent ex Dominio DEI; & hæ sunt in dispensabiles, quale quid est: *Deum odio habere, Deum blasphemare, falsos DEos colere.* Illæ autem, quæ pendent ex Dominio DEI, per absolutum ejus imperium, si nempe Deus illo uti voluerit, eximai possunt ab obligationis vinculis. Et talem materiam credimus cædem esse, quæ qvinto præcepto continetur. Nos quoque ad hæc verba Osiandri addimus & hoc, quod circumstantia omnino sicut attendendæ, præcipue illæ, quæ actioni sunt intrinsecæ, nam mutatis hisce, mutatur ipsa actio, ut quæ alias esset in genere boni, ponatur in genere mali et conversa vice. Et hisce observatis, non difficile est respon-

(4) Colleg. Syst. Theol. part. 4. pag. 256.

de.

dere ad illa exempla, quæ, objici solent ex Sacra pagina. Circumstantias in hoc exemplo supra attulimus.

ARTIC. 3.

§. 9. Exemplum secundum nihil probat: quia DEUS non iussit eum scortari; sed duere fornicariā uxori, quod etiā apud nos licetū est, si cui placuerit. Ad tertium exempl. Resp. Spolia Ḥgyptiaca non fuere *contrattatio rei alienae invito Domino*. DEUS namq; omnium nostrorum Dominus est; nos autem usurpamus ejus possessiones *gratis*. Deus vero iussit, quomodo ergo invito Domino ablata sunt? nonne DEUS possit depositum suum huic auferre, & alteri dare. Existimō quoq; cum Theologis, dedisse DEUM Israelitis hæc spolia, tanquam justam mercedem sui laboris.

ARTIC. 4.

§. 10. Ad certium argumentum Resp. petere principium: supra namq; monstravimus, que Legibus subsunt, non omnia esse indifferētia. Vide ergo ibi resolutionem. Ad quarecum Resp. 1. Fratrum & sororum conjugia, contraria Legi naturali vel morali fuisse, non dum probatum est. a. Posito, quod contra ius naturæ sint, non necessarium est, DEUM propter ea in illis dispensasse; quia ius naturæ est vel

ex hypothesi, vel absolute tale. Conjugia illa non essent contra jus naturæ absolute tale, sed ex hypothesi & suppositione multiplicati generis humani. De polygamia Patrum variæ sunt Theologorum sententiæ. Joh. Ad. Osiand.

(a) Respondet Polygamiam, in se consideratam, peccatum quidem fuisse, qvia contiariatur aliquo modo primævæ institutioni, à Christo explicata: At prout in usu fuit apud Patriarchas & fideles in V. T: si consideretur, ita cessat ratio peccati, non saltem impunitas, propter dispensationem divinam intervenientem. (Pergit) *à priori non constat intercessisse dispensationem aliquam, constat tamen a posteriori, quia fuit tolerata à DEO in sanctissimis quibusq; regenitis & fidelibus;* Quod procul dubio, factum non fuisset, nisi interveniret dispensatio, tolerasset enim DELIS malum quoddam moreale in regenitis, quod scriptura negat cum ipsis esse compositibile. Non tamen propterea, inquit: (b) sequitur DELUM dispensasse in legi naturæ, quia Polygamia non est concursus naturæ, adeoq; nec Deus dispensavit in illa jure. Nam iuritutio conjugii non est iurum naturæ, sed legi positive. Et pag. 750. ad ratione cur dispensatione opus fuisset, Resp. quis nem-

pe
(a) Colleg. Syll. Theol. Part. 9. p. 98. Observ. Grot. p. 746. (b) observ. in Grot. p. 748.

pe primave institutioni obstat. Addit quoq; &
hoc: In lege positiva DEus dispensar & dispen-
savit, non autem in jure nature. Paulo infra
concedit Polygamiam aliqueli modo esse con-
trariam recte rationi. Quare mox distin-
gitur inter jus naturae, quatenus consideratur
vel in suis principiis, h. e. quod recta ratio di-
ditat per modum principiis, & ita obligat semper
& necessario, vel in suis conclusionibus, i. e. quod
recta ratio deducit ex principiis iuri naturae.
Priori modo non est contra jus naturae, posteri-
ori admitti potest, pugnare cum jure naturae.
Sed hic mihi suboritur Icrupulus, quomodo
possit fieri dispensatio circa conclusiones, e-
jusdem sint certitudinis, ejusdem potentiae obli-
gandi, ejusdem firmitatis, ac principia ipsa,
quia conclusiones tandem directe resolvuntur
in sua principia. Multos citat Theologos, tam
Lutheranos, quam alios eidem secum faventes
sententiae, scilicet Egid. Hunnium, Heerbrand.
Haffenreffe. Meissnerum, & Nicolai, ex Pontifi-
ciis Laymannum & alios. Absit tamen a me
tanta audacia, ut ferrem judicum de tanto vi-
ro. Hanc ergo sententiam relinquo judicio eo-
rum, qui de tam subtilibus rebus judicare di-
dicere. Si in ipsius sententiam non liceat mi-
hi transire, non habeo aliam viam, qua exitum
quaram, quam ut Deum statuam toterasse illo-

rum peccata, factum vero non approbasse, quod plurimos nostrorum Theologorum statuisse invenio, præcipue tamen viva voce, & his auribus, tam in publicis quam privatis, ab Ad. mod. Rev. Præside lectionibus hausi. Et hæc de affectionibus sufficient, ergo ad divisionem pergendum.

SECTIO IV, CAP. I.

§. I.

Ad divisionem Legis crenam dum accele-ro, tot &c tam varias discrepantes invenio sententias, ut illis recensendis plane sim impar. Qvam disrepaniam inde promanare judico, quod autores, materiam hanc tractantes, diversos intendant fines: Alism quippe metam si-bi constituit *Philosophus*, aliam *I.C.rus*, & aliam *Theologus*; quorum divisiones in maxima co-pia videri possunt apud *Becanum*. (a) *Rudrauf-* *fium*, (b) *Rachelium* in dissertatione de Jure N. & G. (c) & alios. Et cum in illis divisionibus nobis acquiescere non placet, alism investiga-mus necesse est. Nec commodi ratione Le-gem in genere consideratam, dividi posse au-tamamus, qvam si respectus Causæ efficientis ha-beatur; Ideoq; cum *Legislator* sit in dupli-ci differentia, utpote vel Deus vel Homo:

Legem

(a) *Theol. Schol. Tom. I. Traet. 3. c. 1. q. 3.* (b) *Pbil. Theol. p. 379. & seq.* (c) *p. 2. & seq.*

Legem dispescimus in Divinam, & humanam:
 Quam etiam Magni Nominis Viri amplectun-
 tur: utpote Doct. Johannes Gerhardus (a)
 Pufendorf. (b) Liebenthal (c) Hornejus (d)
 Hobbel. (e) Seldanus (f) Cosquius in Hobbe-
 sum (g) Henninges (h) & multi alii. Divina
 ergo est, que Deum auctorem habet; Humana
 vero, quam homines ferunt.

§. 2. Legem Divinam alii aliter dividunt:
 Nobis Virorum celeberrimorum B. Doct.
 Chemnicii, & D. Qvenstedis (i) hoc in nego-
 tio vestigia premere placet; vel etiam B. Doct.
 Joh. Gerhard. (k) & Joh. Ad. Osiandri. (l)
 Ambo hi posteriores *exemplaria* utuntur, Le-
 gem in Moralem, Ceremoniam, & Forensem
 partientes; illi vero *dixi* opiar amant. Che-
 mnitius ita mentem suam explicat. Lex Divi-
 na vel in genere precipit de cultu Dei & Ju-
 stitia; vel determinat illa per certas externas
 circumstantias. Qvenstedt vero hoc modo pro-

H

cedit

- (a) Loc. Theol. Tom. 3. p. m. 3. (b) de J. N. & G. lib. 1. c. 6. §. 18. in juris prud. universalit. i. def. 13. §. 13. & de off. Hom. & C. lib. 1. c. 2. §. 16. (c) Po-
 lit. p. 571. (d) Ethic. p. m. 589. (e) de Civ. l. 14. §. 4. (f) L. N. & G. l. 1. c. 8. (g) disp. 2. (h) obf. Grot. p. m. 88. (i) Theol. didact. Pol. P. 4. c. 1. de leg. Sect. 1. Thes. 3 (k) loc. Theol. Tom. 3. p. m. 3. (l) Colleg. Syst. Theol. part. 4. p. m. 247:

cedit. Lex Divina est vel *magdalini*, universali, ratione temporis *Gloci*, & *Moralis*, vel *provinicij*, temporaria & *Judaica*. Lex *Moralis* praecepit opera moralia, & obligat ad obedientiam, vel ad pœnam. Estq; *perpetua* & *immutabilis* vivendi norma, expressa *imago* concepus interna divina mentis, secundum quem DEUS Legislator fas & *equum* esse judicat, ut *creatura rationalis* vitam suam totam semper & ubiq; instituat. Lex *Temporalis* & *Judaica* est: quæ ad certum tempus, tantum durare debuit inter *Judaos*; ut *Lex Forensis*, & *Ceremonialis*. Et hæc Lex *Judaica* abrogata est.

S. 3. Lex *Moralis*, est vel *Naturalis* seu *conmata*; vel *Moralis* *specialiter* sic dicta. h.e. *Decalogus*. Ego quoq; (ut ex mea sententia loquar) *Legem Naturæ* existimo dividi posse, in *Legem Naturæ* strictè sic dictam, & *Legem communem* seu *Jus Gentium*. Est autem Lex *Naturæ* (definiente Qvenstedt (a) *Jussum a supra* & *independente* potestate, DEO, Homini per naturam impressum, conscientiam ejus ad faciendum, quod rectum & honestum est & fugiendum vel omittendum, quod est *injustum* & *eturpe*, obligans. Vel ut Osiander (b) definit, quod scilicet sit *regula quadam* firmiter homini *infixa*, qua & *sindicat*, quod sit *justum*

^{ex}
(a) *Tb. pars. 4. s. l. sect. q. Tb. 15.* (b) *in Grot. p. m. 203.*

ex se, & injustum; ad prius sectandum, postea vitandum obligans. Legem seu jus Gentium describunt Henninges (a) & Hornius, (b) quod sit regula quedam actuum publicorum, qui diversis gentibus, qua gens sunt, intercedunt, dirigens populorum ad invicem operationes in communem justitiam, & omnium tranquillitatem. Vel ut Osiander. (c) Jus Gentium est tale quid, quod intuitu honestatis, omnes gentes & populos constringit. Humana Lex preesse accepta, omnis positiva est, dicente Dn. Potendorf, (d) vocaturq; Jus civile; quod est iussum summe Majestatis, Republicae utilitatis causa, cibibus possum, ad quod suas actiones civiles componere tenentur, si alias pænam effugere velint. Sed circa has divisiones multa quaeri possunt, que tractare constituimus in Capite proximè sequenti.

CAP. II.

§. I.

De divisione Legis Divina non satis inter DD. convenit. Quætitur ergo 1. Quid sentiendum de lege Dei eterna, numne e censu legum excludenda sit? 2. Quid judicandum de divisione Legis divina in Veterem & Novam? 3. An, & quomodo

H 2

Lex

[a] in obs. Grot. p. m. 123. (b) de Civ. l. 8. c. 2. Theol. 6.
(c) Colleg. Syst. Theol. part. 5. pag. m. 256.
ed. de L. N. & G. p. 102.

Lex Moraliū & naturalis differant? 4. An, &
quomodo Lex naturae & Gentium discepant?
5. An lex seu ius Gentium sit referendum ad
Ius Divinum, vel humanum ratione cause
efficientur?

PUNCT. I. ART. UNIC.

§. 2. Cum de lege Dei eternā supra no-
stram tulimus sententiam, non opus esse existi-
mamus crambem bi & coctam adponere, ideoq;
C. L. amice illuc remissum volumus. Fateor
quidem multa utiliter ad huc circa hanc quæsti-
onem disputari posse; sed temporis ratio non
permittit. Si ergo aliquis ulteriore explica-
tionem, super hanc desideraverit, possit præter
alios, adire Rudrauffi Philosophiam Theologi-
cam, de Lege. Meisneri philosophiam sobri-
am: qui desiderio Tuo C. L. melius ac ego fa-
cient satis.

PUNCT. II. ART. UNIC.

§. 3. Secundam quæstionem, cum mere sit
Theologica, plane intactam relinquisimus, reso-
lutionemq; cupientem, ad Theologos remis-
sum volumus. Nos simpliciter negamus quæ-
stionem, quia Christum non fuisset Novum Le-
gislatorem, Sacra Scriptura, & ex ea demon-
strant Nostrates.

Punct.

PUNCT. III. ART. 1.

§. 4. De Distinctione Legis *Moralis* & *Naturalis* non conveniunt DD. quam nos brevibus tractabimus. Si considerentur hæ *leges* in statu Integritatis, nihil impedit, quo minus indentitatem ibi ponamus; quod latentur D. D. omnes: utpote Gerhardus (*a*) Osiander (*b*) Qvenstedt (*c*) & alii. Num autem in statu lapsum distinctiones sint, & qualis sit illa distinctio, est de quo valde disceptant. Quidam nullam; Quidam specificam; Quidam vero gradualem inter illas esse differentiam contendunt.

ART. 2.

§. 5. Primi illi suæ sententie fundamentorum substernunt, quod quamvis Homo peccaverit, virisq; legem implendi amiserit, ipsaque præcepta quoad notitiam & perspicuitatem obscurari, non tamen propterea factam esse aliquam mutationem in ipsa forma præceptorum, quin Deus adhuc omnia à nobis postuleret, que unquam ante. Qui scilicet secundi generis Homines pro specifica certant differentia, suam sententiam verbis Divi Pauli Rom. 7. v. 14. ita sonantibus superstruunt: *Lex spiritualis, Ego autem carnalis.* Tò *Ego explicare videntur, ac si Spi-*

H 2

ritus

(*a*) *Tam. 3. p. m. 4.* (*b*) *in Obs. Grot. pag. m. 104.*

(*c*) *part. 4. p. m. 3.*

ritus Dei intelligeret Hominem secundum principia naturalia agentem, vel quasi Lex naturalis contaminaretur, propterea quod peccaminoso subjecto inhæreat. Præterea has Leges ad diversos tendere fines, moralem Legem ad felicitatem æternam, naturalem vero ad Moralem tantum contendunt. Tercie sententiaz Favatores, qvibus quoq; Nos ipsos adsociamus, specificam negantes, concedentes vero aliqualem differentiam, haud sicutne adferunt argumenta. Præter eas rationes, quas primæ sententiaz Autores pro sua adstruenda acculerunt, alias quoq; in promptu habent hi postremi: Quæ scilicet specie differunt, per oppositas differentias, illa distare ab invicem necesse est; adeoq; cum bell. in statu integratis, unum & idem essent, priusquam plane oppositæ fierent differentiae, in illis, una bærum essentialiter mutari deberet; hoc est, ut non juberet, vel vetaree nunc id, quod antea; quam tamen mutationem ibi statuere absurdum esse vidimus in Sect. 3. ubi de immutabilitate juris naturæ egimus. Qvod si LL. hæ considerentur in relatione ad Nos, prout nobis sunt notæ & promulgatae, quin inter eas sit discrimen aliquale, non video. Moralis promulgata est in Monte Sinai. (a) Naturalis vero nobis connascitur. Illius evidentia à supernaturali; hujus vero naturali Lumine & à dilectione

(a) Exod. 20. Deut. 5.

rationis descendit; & quæ sunt reliqua. Qvod
Primi illi pro sua sententia attulerunt, facile
 possumus concedere. Sed nos exili manus, non
 opus esse, adeo abstracte legem considerare, quin
 etiam habeatur respectus ad ipsam promulgationem
 & cognitionem Legis, hoc est, ut concrete &
 materialiter consideretur, & in quantum nobis
 sit cognita. Ad ea, quæ pro secunda sententia ad-
 ferebantur. Resp. i. Ad dictum Pauli, quod in-
 competenter allegetur, & male explicetur; tò
 enim *Ego carnalis*, significat malam concu-
 piscentiam, quod patet ex sequentibus verbis,
 quæ addit Paulus, scilicet, *Venundatus sub pec-
 cato*. Nec oritur concupiscentia ex obedientia
 Legis, sed ex nostra corruptione, quam con-
 traximus in transgressione legis. Qvod dicit
 illas diversos habere fines, Resp. 2. Hos fines non
 esse oppositos, sed subordinatos; Præterea nec sola
 diversitas finium, ut docent Metaphysici, spe-
 cificam ponit differentiam.

PUNCT. IV. ART. I.

§. 6. Quarta quæstio à nobis supra pro-
 posita, multis difficultatibus obsita depre-
 henditur. Distinctionem omnem inter jus *Natu-
 rae* & *Gentium* negant non pauci, *Jus Gen-
 tium* a *Naturali* extrinseca tantum denomi-
 natione differre dicentes; Alii opinantur *Jus Gen-
 tium* differere à *Naturali*, quod hoc se ad

Bru-

Bruta etiam porrigit, illud vero tantum inter homines locum habeat: quam tamen distinctionem minime admitti posse supra probatum dedimus. Alii discentes inter hæc *Jura* ponunt, ut *Jus Gentium* se habeat permodum conclusionis remotaꝝ, à Naturali deducere; *Natura* vero *Jus* in primis principiis continetur, vel si discurrus intercesserit, proxime juris punctum attingat.

ART. 2.

§. 7. Nos distinctionem inter hæc *Jura* nullaratione melius constitui posse putamus, quam si habeatur ratio objectorum. *Juris Naturæ* objectum est homo, *juris* vero *Gentium* est *Gentium* contextus. Objectum deniqꝫ *juris* civilis est *homo*, determinate in talibꝫ vel tali civitate vivens, ut loquitur Osiander; (a) quod etiam innuere videntur Bceanus, (b) Hornejus, (c) Rodræffus, (d) Zieglerus, (e) Hugo de Roy, (f) Henninges in *Grotium* (g) &c perplurimi alii. Ideoque a parte *Rei* videntur *Jus Naturæ* & *Gentium* esse unum & idem, objective tamen distingvi; ita scilicet, ut *Jus Naturæ* obliget hominem simpliciter, præcisa societate ciuitatis; *Jus autem Gentium* i.e. idem illud *Jus Naturæ*

(a) Coll. Syst. Th. part. 5. p. m. 255: (b) p. m. 994: (c) Eth. p. m. 606: (d) Phil. Theol. p. m. 446: (e) in *Grot.* p. 51: (f) p. 58: (g) p. m. 123:

ture obligat ex hypothesi diversarum Gentium vel popolorum, inter quos est aliquod commercium & actionum operatio. Diciturq; *Lex Naturae* (ut ex ipsa appellatione patet) quia respicit ipsam Naturam, puta rationalem. *Lex autem Gentium*, quia Gentes, qua gentes; *Lex Civilis*, qui cives, qua cives, obligat; Et quamvis non possit hic *essentialis* aliqua differentia obtineri, sufficiat tamen aliqualis, sive sit *medialis*, *gradualis*, vel *formalis*, adeoq; credimus nostram divisionem iuxta allatam sibi considerare posse.

PUNCT. §. ART. UNIC.

§: 8: *Quinta* quæstionis resolutio facile constat ex illis, quæ modo ad superiorem quæstionem diximus; quod scilicet spectet ad Legem Divinam ratione originis & causæ efficientis: *Obligat enim antecedenter ad consensum humanum*: ut loquitur Henninges in Observ. Grotianis, loc. cit. nam consensus Gentium, vel manifestus vel tacitus, non potuit habere rationem causæ efficientis; Ideoq; nec *Lex Gentium* Pactum dici potest, quod antea supponit libertatem; potestque rescindi à pacificatibus, quandoipso placuerit. Nec ad moratores Gentes tantum, sed & ad omnes in universum spectat, Observatio vero ipsius conspicitur, præcipue

207

cipue apud moratores. Et quod Barbaræ gen-
tes non obseruent hoc Ius, non mox eas pro-
pterea illo solutas censere debes. Sed manum
de Tabula. Hæc fuere B.L- quæ festinatio &
tenuis tam Iagenii quam æris suppellex can-
didis tuis oculis siccere potuere. Si heic inve-
nias, quod ad tuum sapit palatum, est de quo
mihi maxime gratulor; Sin vero quid fecus fu-
erit, enixe contendō, velis pro tua humanita-
te omnia in meliorem partem interpretari,
michiq; ignorare, & Ego tibi condonabo alia
vice: *Homines sumus omnes, Et facile
labimur. Te vero Deo committens
claudio:*

**GLORIA SIT PATRI, FILIO ET SPIRITU
SANCTO IN SECULA SECULORUM!**

